

Windparken op zee, een aanhoudende inspanning van vele partners

Een jaar na de afwerking van de eerste Belgische windenergiezone op zee blijven de offshore windparken een onderwerp dat menigeen beroert. We weten allemaal hoe belangrijk de productie van hernieuwbare energie is in de context van de klimaatcrisis, en kunnen via de media regelmatig vernemen hoe het zit met de bijdrage van windparken op zee tot de Belgische energieproductie, en met hun ecologische impact en de wetenschappelijke opvolging daarvan. Dat een veelheid aan actoren ook dagelijks in de weer is met het opvolgen van vergunningsaanvragen, het definiëren en controleren van veiligheidsvoorschriften, communicatie naar zeevarenden en nog zoveel meer, is echter weinig geweten. Wat komt er – naast de technische aspecten van de bouw en het onderhoud – allemaal kijken bij het oprichten en uitbaten van een windpark? Wie is hier allemaal bij betrokken? Wat betekent de aanwezigheid van offshore windparken voor de scheepvaart? In deze bijdrage staan we stil bij deze vragen, waarbij de Werkgroep Windmolenparken & CIA (commerciële en industriële activiteiten) centraal staat.

Eind 2020 bevestigde België zijn positie tussen de wereldleiders in de offshore windindustrie: de eerste Belgische offshore energiezone was een feit, en mag meteen de grootste operationele zone ter wereld worden genoemd. De laatste wachtschepen verdwenen en de signalatieboeien werden weggenomen. Voor de bouw van windparken in deze eerste offshore-windfase werd in het Marien Ruimtelijk Plan 2014-2020 een gebied van 238 km² gereserveerd langs de zee grens met Nederland. Na een bouwstart in 2008, en 12 jaren van aanleg, zijn hier nu in totaal 399 windturbines operationeel in acht windparken. Goed voor een geïnstalleerd vermogen van 2,26 GW of een productie van gemiddeld 8 TWh per jaar. Dit vertegenwoordigt ongeveer 10% van de elektriciteitsproductie in België, of een equivalent van bijna de helft van het elektriciteitsverbruik door gezinnen. Daarmee leveren de Belgische offshore windparken een belangrijke bijdrage tot de doelstelling die de Europese Commissie oplegt aan de lidstaten ([Richtlijn 2009/28/EG](#)). Voor België moet tegen 2020 immers 13 % van het totale energieverbruik, waaronder een deel elektriciteit, worden gedekt door hernieuwbare energie.

De afwerking van de eerste energiezone houdt echter niet in dat alle gebruikers van de zee nu weer ongestoord hun gang kunnen gaan, of dat de vele betrokkenen voortaan op hun lauweren kunnen rusten tot de individuele windturbines hun beoogde levensduur van ongeveer 25 jaar hebben bereikt. De communicatie over de Belgische offshore windparken spitste zich tot heden vooral toe op de hoeveelheid duurzame energie die wordt gegenereerd en op de [impact op het mariene ecosysteem](#) (België is toonaangevend in het opvolgen en mitigeren van de ecologische impact), maar er valt heel wat meer te vertellen. Ook bij de uitbating van offshore windparken komt immers heel wat kijken en verschillende andere sectoren moeten blijvend rekening houden met hun aanwezigheid. Vele actoren zijn in deze context belast met vergunnings-, beoordelings-, opvolgings-, controle- en communicatietaken, en dit zowel tijdens de aanvraag-, bouw- en operationele fasen.

Werkgroep Windmolenparken

Naar aanleiding van een stijgend aantal aanvragen voor het bouwen van offshore windparken ontstond de nood om een centraal aanspreekpunt te creëren. Aangezien vele [Kustwachtpartners](#) bevoegdheden hebben voor de windparken en bijhorende kabels op zee werd de nood gesignaleerd aan het beleidsorgaan van de [Kustwacht](#), het onderdeel dat de samenwerking tussen verschillende Federale,

Vlaamse en de gouverneur en zijn diensten coördineert en voorstellen en adviezen formuleert voor de bevoegde ministers. Op 5 maart 2008 richtte het beleidsorgaan Kustwacht de Werkgroep Windmolenparken op. Het voorzitterschap wordt waargenomen door de Wetenschappelijke Dienst Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee ([BMM](#)), onderdeel van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), met administratieve en inhoudelijke ondersteuning van het Kustwachtsecretariaat. Over de belangrijkste activiteiten en beslissingen van deze werkgroep wordt gerapporteerd aan de [overleg- en beleidsorganen](#) van de Kustwacht.

De Werkgroep Windmolenparken biedt aanvragers van offshore windparken een centraal aanspreekpunt, een belangrijke meerwaarde in het ingewikkelde landschap van bevoegde Federale en Vlaamse overheidsdiensten en administraties. Via de Werkgroep kunnen alle betrokkenen ook makkelijk het overzicht behouden van de status van de verschillende windpakaanvragen. Bijkomende voordelen van de coördinatie zijn dat er efficiënt eensgezindheid wordt bereikt over vergunningen en adviezen, dat er transparantie bestaat over afspraken van de verschillende Kustwachtpartners met windparkexploitanten, dat de controle- en toezichtstaken van de overheidsdiensten op elkaar afgestemd worden, dat samenwerkingsverbanden worden gesloten, en dat de interne en externe communicatie op elkaar afgestemd worden. De Werkgroep geeft ook input aan de raadgevende commissie voor het Marien Ruimtelijk Plan.

Bij beslissing van het beleidsorgaan Kustwacht van 21 februari 2020 werden ook andere commerciële en industriële activiteiten (CIA) als vast agendapunt aan de Werkgroep Windmolenparken toegevoegd. Daarom werd er beslist om de naam te wijzigen naar 'Werkgroep Windmolenparken & CIA'. In dit artikel wordt enkel stilgestaan bij de vele activiteiten van de werkgroepleden inzake windparken, die we ordenen onder de noemers 'Vergunningen en voorwaarden', 'Impact op Scheepvaart', 'Scheepvaartbegeleiding', 'Naleving en veiligheid' en 'Communicatie met zeevarenden'. We beperken ons hier dan ook tot de benaming 'Werkgroep Windmolenparken'.

Vergunningen en voorwaarden

Vooraleer met de bouw van een windpark kan worden gestart dient een boel papierwerk te worden verzet. Om in aanmerking te komen moeten potentiële exploitanten een milieuvergunning en een domeinconcessie aanvragen, en toestemming bekomen om kabels te leggen. In dit kader moeten diverse voorbereidende onderzoeken worden uitgevoerd.

Het Belgisch deel van de Noordzee is een gevoelig ecosysteem dat invloed ondervindt van een brede range aan menselijke activiteiten, zoals zand- en grindwinning, storten van baggerspecie, visserij, aquacultuur, scheepvaart, toerisme, ... en dus ook windparken. De procedure voor het bekomen van een machtiging en vergunning voor het bouwen en exploiteren van een windpark verloopt dan ook conform [de wet ter bescherming van het mariene milieu](#) en twee koninklijke besluiten die respectievelijk de procedure voor de vergunning en machtiging van de activiteit (KB VEMA) en de regels voor de milieueffectenbeoordeling bepalen (KB MEB).

Op basis van deze KBs moet de aanvrager een milieueffectenrapport (MER) indienen bij de BMM. Na een publieke consultatie en eventueel ook overleg met de relevante buurlanden (in geval er zich grensoverschrijdende effecten kunnen voordoen), stelt de BMM een milieueffectenbeoordeling (MEB) op. Op basis hiervan adviseert de BMM de minister van de Noordzee over de aanvaardbaarheid van de aanvraag. Deze beslist over het al dan niet toekennen van de milieuvergunning. Deze vergunning legt een

wetenschappelijk monitoringprogramma op om de effecten van het project op het mariene ecosysteem te evalueren en bevat voorwaarden die bedoeld zijn om aspecten van de impact die als onaanvaardbaar worden beoordeeld, te minimaliseren en/of te verzachten.

Verder moet de aanvrager ook een domeinconcessie voor het voorgestelde projectgebied bekomen, en een aanvraag indienen voor het leggen van kabels die de opgewekte energie naar een Modular Offshore Grid of Offshore High Voltage Station (stopcontact op zee, dat de energie van meerdere windturbines of windparken verzamelt) of aan land brengen. De domeinconcessie en toestemming voor het leggen van kabels moeten worden aangevraagd bij de [Algemene Directie Energie](#) van de [Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie](#). Deze dienst adviseert de minister van Energie, die de domeinconcessie en kabelvergunning al dan niet toekent. De Vlaamse Dienst met Afzonderlijk Beheer (DAB) [Loodswezen](#) van het [Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust](#) (MDK) is betrokken bij de advisering rond de lokalisering en inrichting van de windparken en kabelroutes. De [Afdeling Scheepvaartbegeleiding](#) van MDK schrijft bijkomend bijzondere voorwaarden uit, waaraan tijdens de voorbereiding van de aanleg van windparken (en bij uitbreiding van alle menselijke activiteiten op zee) moet worden voldaan, zoals bathymetrisch onderzoek (in kaart brengen van diepteprofiel), magnetometrische surveys (onder meer om niet-ontploffte munitie en onbekende wrakken op te sporen) en geotechnische surveys (karakteriseren van de ondergrond).

Impact op scheepvaart

Om aanvaringen en andere ongelukken met windturbines te voorkomen is het van belang dat rond de turbines een veiligheidsperimeter wordt ingesteld. De Werkgroep Windmolenparken heeft het Koninklijk Besluit Veiligheidsafstanden mee onderhandeld, met het [Directoraat-Generaal Scheepvaart](#) van de [Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer](#) en MDK als trekkende partners. Het KB bepaalt dat geen enkel vaartuig de windturbines dichterbij dan 500m mag naderen. Binnen dit gebied mag dus ook niet worden gevist. Er wordt enkel een uitzondering gemaakt voor vaartuigen die vooraf toelating hebben gekregen van de Kustwacht, waaronder de werkschepen van windparkexploitanten, vaartuigen met een controle- of monitoringsopdracht en reddingsvaartuigen. Wanneer een vaartuig zonder toelating dichterbij de windturbines vaart en de veiligheidsafstand dus niet respecteert, is dat strafbaar. Men spreekt dan over een intrusie in de windparken. Die intrusies worden gemonitord door de Kustwacht, en de Werkgroep Windmolenparken was ook betrokken bij het opstellen van een intrusieformulier.

Ook aan het voorbereiden van een eerste dossier voor de Internationale Maritieme Organisatie ([IMO](#)) werkte de Werkgroep Windmolenparken mee. Dit dossier leidde onder meer tot het aanpassen van de aanvankelijk afgebakende energiezone, waarbij bestaande scheepvaartroutes en de oppervlakte die kan worden gereserveerd voor windparken in evenwicht werden gebracht. Het is met name DG Scheepvaart dat de Belgische belangen bij de IMO verdedigt. DG Scheepvaart, belast met het verzekeren van een veilige scheepvaart op zee en het garanderen van de vrije doorvaart, is immers bevoegd voor het opstellen van nationale wetgeving en het implementeren van internationale regelgeving. Ook de voorzorgs-veiligheidszone (precautionary area) rond de windparken werd bij de IMO ([Sub-Committee on Navigation, Communications and Search and Rescue](#)) gerealiseerd. Momenteel is een dossier in opmaak om deze zone om te vormen tot een strikter gereguleerd 'te vermijden gebied' (Area To Be Avoided).

Scheepvaartbegeleiding

De aanleg, en in mindere mate ook het reguliere onderhoud en herstelwerkzaamheden (bv. vervanging van wieken of tandwielkasten), van windparken vereisen heel wat scheepstrafiek van en naar de energiezone. Vooral tijdens de constructiefase zijn daar schepen met bovenmaatse afmetingen bij betrokken voor het transport en het assembleren van onderdelen van windturbines en de bijhorende Offshore High Voltage Stations (OHVS). Het [Maritiem Reddings- en Coördinatie Centrum](#) (MRCC), de dienst [Vessel Traffic Services](#) (VTS) van Afdeling Scheepvaartbegeleiding en het Loodswezen spelen een belangrijke rol bij het organiseren en begeleiden van deze trafiek. Ze zijn bevoegd voor het uitschrijven van de toelatingen voor de buitennormale transporten en voor het vlot en veilig laten verlopen van de scheepsbewegingen. Loodsen fungeren als lokale expert, en adviseren de scheepskapiteins. Ze zijn fysiek aan boord van alle bij de constructie betrokken schepen tijdens het aanlopen en verlaten van de haven, maar ook tijdens de bijzondere transportvaarten en de werkzaamheden.

Vaartuigen met bovenmaatse afmetingen kunnen in havens ook tijdelijke stremmingen veroorzaken. In dergelijke gevallen verleent de [Scheepvaartpolitie](#) (SPN) bijstand bij de handhaving van de stremming. Deze bijstand wordt dan steeds door de havenautoriteit gevraagd (conform de vergunning) en kan enkel worden uitgevoerd met medewerking van het vaartuig zelf, de loodsen, de verkeersleiding in de haven, en in sommige gevallen ook het MRCC.

Naleving en Veiligheid

Om de naleving van de veiligheidsperimeter op te volgen worden op regelmatige tijdstippen ook controles uitgevoerd. Daarbij speelt SPN uiteraard een voorname rol. Zij heeft de volledige bevoegdheid in zowat alle wetgevingen en reglementen die van toepassing zijn op zee. Ook controles aan boord van de vaartuigen die betrokken zijn bij de opbouw en het onderhoud van de installaties binnen de energiezone, of deze zich nu in of buiten deze zone bevinden, behoren tot het mandaat van SPN. Het gaat bijvoorbeeld om grenscontrole, of om controle van opvarenden of scheepsdocumenten. Om deze bevoegdheden te kunnen uitoefenen beschikt SPN over een aantal varende middelen. Er is steeds minstens één patrouillevaartuig beschikbaar. In bepaalde scenario's kan men zich ook beroepen op vliegende middelen van de Federale Politie.

Bij het monitoren van intrusies en de veiligheidsperimeter werkt SPN nauw samen met de Belgische Marine ([Defensie](#)), de Douane ([Administratie van de Douane en Accijnzen](#), Federale Overheidsdienst Financiën) en DG Scheepvaart. Samen vormen ze een partnerschap binnen het [Maritiem Informatiekruispunt](#) (MIK) van de Kustwacht en bouwen ze de 'maritime situational awareness' uit op het vlak van mogelijke 'security' dreigingen. Wanneer nodig gebeurt dit ook in samenwerking met de andere Kustwachtpartners.

De rol van DG Scheepvaart is sinds de instelling van de energiezone meer gefocust op de vervolging van intrusies in de windparken. De Dienst voor administratieve geldboetes kan intrusies beboeten die niet politieel vervolgd worden. DG Scheepvaart heeft ook de bevoegdheid om net als Defensie en SPN PV's op te stellen. Indien deze niet politieel vervolgd worden, dan kan de Dienst administratieve geldboetes actie ondernemen. Zo werden reeds enkele buitenlandse vissersschepen en enkele pleziervaartuigen veroordeeld tot grote boetes, wat geleid heeft tot een vermindering in het aantal intrusies.

Met het oog op het bewaken van de veiligheid op zee, ook in het kader van controle en handhaving van scheepvaartroutes en veiligheidsperimeters rond windparken, levert de Belgische Marine (Defensie) eveneens middelen (schepen, materieel) en personeel, en voorziet advies vanuit Defensie-oogpunt. Ook het opmaken van eventuele behoeftstellingen voor het plaatsen van militaire apparatuur in de energiezones en voor het gebruik van de energiezones (en faciliteiten) voor de uitvoering van militaire taken, behoren tot de taken van Defensie. Tot slot neemt Defensie ook het ontmijnen van constructiezones, kabelroutes en scheepvaartroutes voorafgaand aan de opbouw van windparken voor zijn rekening.

In bepaalde situaties kan het nodig zijn om extra beperkingen van veiligheidsafstanden in te voeren, anders dan voor de energiezone. In dit kader werd de Werkgroep tijdelijke maatregelen opgericht. In deze werkgroep formuleren BMM, MRCC, FOD Economie en DG Scheepvaart adviezen over de veiligheidsafstanden die zouden moeten worden gehanteerd rond vaste constructies op zee. De adviezen dienen als basis voor de Ministeriële Besluiten die de minister van Noordzee, mits akkoord, kan aannemen.

Communicatie met zeevarenden

De scheepvaart heeft te allen tijde nood aan actuele en accurate informatie over de wijzigende situatie in en rond de energiezone. Om hieraan tegemoet te komen zorgt de dienst [Vlaamse Hydrografie](#) van de MDK-afdeling Kust voor het actueel houden van nautische kaarten tijdens de opbouw van de windparken, en publiceert Berichten aan Zeevarenden indien tijdelijke werken een impact kunnen hebben op de scheepvaart. De updates van bathymetrische en nautische gegevens worden ook regelmatig opgevraagd door bedrijven die over de meest recente gegevens dienen te beschikken, bijvoorbeeld bij het plannen van kabelroutes. Ook ten behoeve van het actualiseren van de Portable Pilot Units die worden gebruikt door de loodsen worden gedetailleerde kaarten aangeleverd, en de loodsen kunnen ook rekenen op geactualiseerde peilplannen om de beloodsingen veilig te laten verlopen. Hydrometeorologische gegevens (bijvoorbeeld wind en golven) van het Meetnet Vlaamse Banken worden eveneens verspreid, en uitvoerig gebruikt door maritieme operatoren, zowel tijdens de voorbereiding als de uitvoering van werken. Dit sluit mooi aan bij de mariene weerberichten die eveneens door de Vlaamse Hydrografie ter beschikking worden gesteld van de scheepvaart.

Het MRCC is bevoegd voor het opmaken en uitzenden van de nodige maritieme veiligheidsberichten, en voor het adviseren rond en nakijken van bebakenings- en verlichtingsplannen.

Omgekeerd moeten zeevarenden ook ergens terecht kunnen wanneer ze onregelmatigheden constateren, of zelf in problemen verkeren. Ook hier speelt de Werkgroep Windmolenparken, en vooral het MRCC, een belangrijke rol. Zo fungeert het MRCC als meldpunt voor incidenten, voor de advisering rond en het nakijken van noodplannen en voor de organisatie en coördinatie van medische evacuatie-oefeningen. Wanneer er zich daadwerkelijk een incident voordoet en het Algemeen Noord- en Interventieplan (ANIP) Noordzee wordt geactiveerd, vervullen werkgroepleden de rol van expert in de Commandopost Operaties (CP-OPS) en het Provinciaal Coördinatiecomité (CC-PROV).

De toekomst

Op dit moment zijn de bouwwerkzaamheden van windparken op zee in het Belgisch deel van de Noordzee beëindigd. Hoewel de windparkgerelateerde werklust voor de leden van de Werkgroep Windmolenparken

groter was tijdens de voorbije constructiefase dan tijdens de huidige operationele fase, is duidelijk dat de rol van de Werkgroep en haar leden nog lang niet is uitgespeeld en van onschatbaar belang blijft. Ook in de toekomst zal dat zo blijven, niet enkel in relatie tot het verderzetten van de activiteiten die zijn verbonden aan de operationele fase, maar ook omdat een tweede gebied voor hernieuwbare energie van 285 km² is voorzien in het nieuwe [Marian Ruimtelijk Plan voor de periode 2020-2026](#), met als doel de totale Belgische offshore windenergieproductiecapaciteit te verdrievoudigen. Windparkexploitanten zullen ook tijdens de installatie en uitbating van windparken in deze zone een centraal aanspreekpunt blijven vinden in de Werkgroep Windmolenparken.